

התקופה הישראלית בנגב

במשך רוב השנים היה הנגב שומם וריק מכל אוכלוסייה משמעותית. תנאי המדבר הקשים הובילו לכך שבני האדם נמנעו מלהתיישב בנגב באופן סדיר. כאשר הייתה התיישבות, לרוב זה היה בצפון הנגב, באיזור "קו הצחיחות".

לאחר כניסת ישראל לארץ כנען וכיבושה ע"י יהושע בן נון, נוחלים את הנגב שבטים יהודה ושמעון. הגבול הדרומי של נחלת יהודה למעשה הוא הגבול הדרומי של ארץ כנען. במשך השנים רוב שטחי הנגב נותרים דלים בהתיישבות.

בתקופת מלוכתו של שלמה המלך – המאה העשירית לפנה"ס - מתפרסת ממלכת ישראל עד לאילת ומתפתח מסחר חזק בנמל שנבנה שם.

"וַאֲנִי (אֵנִי) עָשָׂה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בְּעֵצִיוֹן-גִּבֹר אֲשֶׁר אֶת-אֵלוֹת עַל-שֵׁפֶת יַם-סוּף בְּאֶרֶץ אֲדוּם." (מלכים א' ט' כ"ו)

לתקופה זו ישנם שרידים ארכיאולוגיים בהר הנגב.

לאחר מותו של שלמה, מולך רחבעם בנו תחתיו. בימי מלכותו עולה שישק מלך מצרים על ארץ ישראל וזורע בה הרס וחורבן:

וַיְהִי בַשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית לַמֶּלֶךְ רְחִבְעָם עָלָה שִׁישַׁק מֶלֶךְ-מִצְרַיִם עַל-יְרוּשָׁלַם כִּי מָעְלוּ בָהּ. וַיִּלְכֹּד אֶת-עָרֵי הַמְּצֻרוֹת אֲשֶׁר לַיהוּדָה וַיָּבֵא עַד-יְרוּשָׁלַם. (דברי הימים ב' י"ב)
כנראה במסע שישק נחרבו הישובים הישראלים בנגב.

בימים של המלך עוזיהו יש תקופה קצרה נוספת של שלטון ואחיזה במפרץ אילת:

"הוא בנה את-אילות וישיבה ליהודה" (דברי הימים ב' כ"ו ב')

למשך תקופה קצרה עוזיהו מצליח להשתלט על אדום ולשלוט על הנגב עד למפרץ אילת.

שרידים ארכיאולוגיים בנגב

ניתן למצוא שנגב שרידים רבים להתיישבות בתקופת שלמה. השרידים הארכיאולוגיים מתחלקים לשני איזורים:

1. בקעת באר שבע.

2. הר הנגב הצפוני.

בקעת באר שבע: ישנם אתרים ארכיאולוגיים רבים המבטאים את הצמיחה ההתיישבותית באיזור כגון: תל באר שבע, תל משוש, תל ערד ועוד. איזור זה נמצא על "ספר המדבר" וניתן לקיים בו חקלאות מוגבלת ורעיית צאן.

ניתן לראות מהפך התיישבותי באותה תקופה: במאה ה-11 לפנה"ס הערים היו דלות וקטנות. מבנה העיר, ושפע הממצאים שנמצאו בהן הוכיחו כי גרו שם מעט אנשים שעסקו בעיקר בחקלאות ורעיית צאן. במאה ה-10 לפנה"ס נמצאו ערים גדולות וחזקות יותר, ועשירות בממצאים ארכיאולוגיים. האיזור הפך לאיזור מנהלי-צבאי שהוקמו וטופחו בו ערי שלטון ברמה גבוהה. לצורך בניית הערים האלו היה צורך בהשקעה גדולה, שאין ספק שמקורה אינו מהאיזור.

הערים הגדולות היו ערד ובאר שבע. בתל ערד ובתל ב"ש נמצאו ממצאים רבים המעידים על כך שהערים האלו שמשו מרכז שלטוני. הייתה שם נוכחות צבאית חזקה.

בתל ערד ובתל ב"ש נמצאו גם שרידי פולחן בצורת מזבחות. המזבחות היו בנויים בדגם יהודי, וככל הנראה שימשו לעבודת ה' (לא במקום המקדש! בניגוד לחוקי התורה). המזבחות מעידים על מרכז חברתי ודתי שהיה בנגב.

הר הנגב הצפוני: בימי הממלכה של שלמה חלה תנופה התיישבותית גם ביישובי הר הנגב. לפי המאה ה-10 לפנה"ס כמעט ולא הייתה קיימת התיישבות ממשית בהר הנגב. בתקופה זו נבנות מצודות רבות בהר הנגב. חלק גדול מהמצודות נבנו במרחק של יותר מ-10 ק"מ ממקור מים. המצודות נבנו לאורך נתיבי מסחר בין ים המלח, בקעת באר שבע וצפון הנגב לים סוף. המצודות הינן "חד תקופתיות" – כלומר: יש בהן שכבה ארכיאולוגית אחת, המעידה שהמקום היה קיים במשך תקופה מצומצמת. לאחר שנחרבו המצודות הן לא יושבו מחדש.

בין המצודות נמצאו כ-400 יישובים חקלאיים קטנים, המעידים על מערך יישובי המקביל למצודות.

המצודות בנגב נבנו באתרים אסטרטגיים בצידי הדרכים הם משקפים קרוב לוודאי פעילות ממלכתית להגנה על הגבולות בפניי המדינות העוינות שמסביב. ככל הנראה, המצודות נבנו בתקופת שלמה עם האחיזה בנגב עד למפרץ אילת. המצודות שימשו להגנה על הדרכים והגבולות. בדור שלאחר שלמה – רחבעם – שישק מלך מצרים עלה על ישראל וככל הנראה הוא זה שהחריב את המצודות.

שרידים ארכיאולוגיים מחורבת חלוקים. מימין- תמונת אוויר של האתר. משמאל- חלק מהאתר עצמו עם ממצאים חשובים.